

Worksheet. – 1966. – 7 p.

– Torrance tests of creative thinking. Thinking creatively with words ; 2. Verbal test booklet B ; 2.

Worksheet. – 1966. – 15 p.

– Torrance tests of creative thinking. Thinking creatively with pictures ; 1. Figural test booklet A ; 1.

Directions manual and scoring guide. – 1972. – 43 p.

– Torrance tests of creative thinking. Thinking creatively with pictures ; 2. Figural test booklet B ; 1.

Directions manual and scoring guide. – 1974. – 48 p.

– Torrance tests of creative thinking. Thinking creatively with words ; 1. Verbal test booklet A ; 1.

Directions manual and scoring guide. – 1974. – 47 p.

– Torrance tests of creative thinking. Thinking creatively with words ; 2. Verbal test booklet B ; 1.

Directions manual and scoring guide. – 1974. – 48 p.

16. Torrance E.P. Torrance tests of creative thinking : verbal tests, forms A and B ; figural tests, forms A and B ; norms-technical manual / Torrance E.P. – Lexington, Mass : Personal Press, 1974. – 79 p. + Maps.

17. Torrance E.P. Survey of the uses of the Torrance Tests of Creative Thinking / Torrance E.P. – Bensenville, Il. : Scholastic Testing Service, 1987. – 79 p.

Стаття надійшла до редакції 10 липня 2014 року

УДК 373.5.016:811.161.2'373.611

Олена Кулик

(м. Переяслав-Хмельницький, Україна)

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАГАЛЬНОМЕТОДИЧНИХ ПРИНЦИПІВ НАВЧАННЯ В ПРОЦЕСІ ЗАСВОЄННЯ СЛОВОТВІРНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНЯМИ ОСНОВНОЇ ШКОЛИ

Статтю присвячено аналізу сутності загальнометодичних принципів навчання (взаємозалежності мови і мислення, екстралінгвістичного; функційного; між- та внутрішньопредметного зв'язку; зв'язку навчання двох (кількох) мов; нормативно-стилістичного; історичного; взаємозалежності усного і писемного мовлення); виокремлено принцип текстоцентризму, специфіка якого полягає у вивченні української мови на основі тексту; розглянуто особливості реалізації вищезазначених принципів у процесі засвоєння учнями основної школи словотвірної системи української мови.

Ключові слова: *принципи навчання, загальнометодичні принципи, словотвір, словотвірна система, учні, українська мова.*

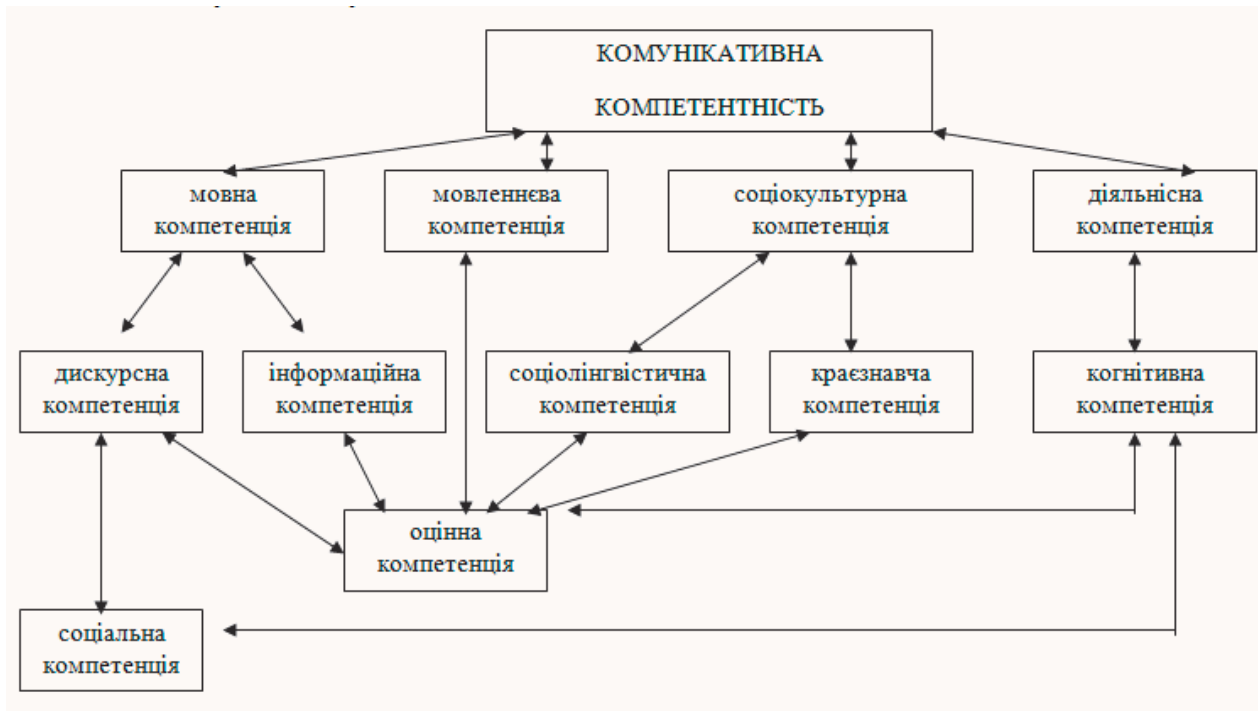
Статья посвящена анализу сущности общеметодических принципов обучения (взаимозависимости языка и мышления, экстралингвистического, функционального, меж- и внутрипредметных связей, связи обучения двух (нескольких) языков, нормативно-стилистического, исторического, взаимозависимости устной и письменной речи); отдельно выделен принцип текстоцентризма, специфика которого заключается в изучении украинского языка на основе текста; рассмотрены особенности реализации вышеупомянутых принципов в процессе усвоения учащимися основной школы словообразовательной системы украинского языка.

Ключевые слова: *принципы обучения, общеметодические принципы, словообразование, словообразовательная система, учащиеся, украинский язык.*

The article is devoted to the analyses of the essence of the general methodological principles of education (interdependence of language and thought, extra linguistic; functional; inter- and inner discipline connection; connection of learning of two (some) languages; normative and stylistic; historical; interdependence of oral and written language); severance of text directed principle; peculiarity of which lies in the learning of Ukrainian language on the text basis; the peculiarities of the given above principles in the process of the language mastering of word building system of Ukrainian in general school are viewed.

Key words: *educational principle, general methodological principles, word formation, word building system, pupils, Ukrainian language.*

Відповідно до стратегічних документів розвитку освіти (Національна доктрина, Державний стандарт, Концепція мовної освіти, чинні програми та ін.) головне завдання навчання української мови – формувати в учнів комунікативну компетентність, яка має такі компоненти:

Як бачимо, одним із компонентів комунікативної компетентності є мовна (лінгвістична) компетенція, що передбачає здатність застосовувати мовні засоби у власному мовленні відповідно до норм (орфоепічних, акцентуаційних, графічних, орфографічних, лексичних, фразеологічних, *словотвірних*, морфологічних, синтаксичних, пунктуаційних, стилістичних) літературної мови у мовленні, тобто практично.

Вивчення морфеміки й словотвору має важливе значення для мовної компетенції школярів, оскільки значною мірою сприяє підвищенню їхньої орфографічної грамотності, ознайомлює з основними способами номінації, із особливостями словотворення, що впливає на активний словниковий запас учнів, а вміння визначати значення словотвірних морфем орієнтує їх на засвоєння граматичної системи мови в цілому.

Словотвір – один із найважчих для засвоєння розділів мовознавства. До того ж, як засвідчує практика, учні, навіть після його вивчення, припускаються багатьох помилок.

Лінгводидактичні й методичні проблеми вивчення словотвору в школі були й залишаються об'єктом дослідження багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків (О. Біляєв, В. Горяний, В. Горпинич, Н. Грипас, С. Караман, І. Ковалик, В. Мельничайко, І. Олійник, М. Пентилук, Г. Передрій, М. Плющ, Л. Симоненкова, С. Чавдаров, М. Шанський та ін.).

Така увага вчених до означеної проблеми пояснюється тим, що словотворення відіграє неабияку роль у розвитку мовної компетенції школярів.

Видається очевидним, що, працюючи над формуванням мовної компетенції на уроках української мови, вчитель повинен керуватися широким діапазоном принципів, що є основою сучасних підходів до методики навчання української мови.

Як відомо, засвоєння знань (у т.ч. і словотвірних), формування відповідних умінь і навичок повинно спиратися на принципи навчання, під якими розуміють «своєрідні правила діяльності, шляхи взаємодії вчителя й учнів, вихідні положення, на яких ґрунтується зміст навчання, використання методів і прийомів, побудови системи вправ, підготовки й проведення уроків української мови [3, с. 56]».

Не вдаючись до різноманіття класифікацій принципів навчання, розроблених відомими науковцями І. Олійником, О. Біляєвим, Є. Голобородько, Є. Дмитровським, В. Масальським, К. Плиско, О. Текучовим, Л. Федоренко (це виходить за межі нашої розвідки), ми зупинимось на класифікації М. Пентилук, яка виокремлює:

1) **загальнодидактичні** принципи навчання української мови:

– **традиційні**: науковість, систематичність, послідовність, наступність, перспективність, зв'язок теорії з практикою, наочність, доступність, зв'язок навчання з вихованням;

– **сучасні**: гуманізація, гуманітаризація, єдність національного й загальнолюдського, розвивальний характер навчання, співтворчість, індивідуалізація і диференціація, оптимізація;

2) **лінгводидактичні**:

– **загальнометодичні**: взаємозалежність мови і мислення, екстралінгвістичний, функційний, між- та внутрішньопредметного зв'язку, зв'язок навчання двох (кількох) мов, нормативно-стилістичний, історичний, взаємозалежність усного і писемного мовлення;

– **специфічні (рівневі)**: зв'язок вивчення мови з мовленнєвою діяльністю, вивчення мови на синтаксичній основі, зв'язок навчання пунктуації та виразного читання, зіставлення звуків і букв, лексико-синтаксичний, структурно-семантичний, структурно-словотвірний, парадигматичний, інтонаційний) [2, с. 56].

Ефективність принципів навчання залежить від знання їхньої сутності, уміння розробляти раціональні способи їхньої реалізації.

Метою пропонованої наукової розвідки ми обрали аналіз сутності *загальнометодичних* принципів та особливості їхньої реалізації в процесі засвоєння учнями основної школи словотвірної системи української мови.

1. Взаємозалежність мови і мислення. Цей принцип передбачає не заучування певного мовного матеріалу з наступним його відтворенням, а організацію інтенсивної розумової діяльності з опорою на інтелектуальні потреби школярів. Це можливо лише в тому випадку, коли всі вправи на різних ступенях навчання містять мовно-мисленнєві завдання різного ступеня проблемності й складності. Мовно-мисленнєві завдання мають розвивати механізми мислення (орієнтування в ситуації, оцінка сигналів зворотного зв'язку і прийняття рішень, визначення цілей, прогнозування (результатів, змісту), механізм вибору (думок, фактів), механізм комбінування, механізм конструювання та ін.).

Оригінальні завдання – нетрадиційні за змістом, пошукові за характером, насичені додатковою лексикою, розширеним обсягом роботи з поняттями й термінами – дозволять не тільки формувати лінгвістичні знання, вміння й навички, утримувати увагу кожного учня протягом усього уроку й виховувати інтерес до української мови, але й надають можливості для розвитку й удосконалення низки інтелектуальних якостей, у т. ч. логічного мислення. Школярі оволодівають різними мислительними операціями: навчаються порівнювати, зіставляти, класифікувати, підводити під поняття, робити висновки тощо.

Засвоєння словотвірної системи мови, що включає ознайомлення зі словотвірними гніздами й лексичним значенням тих слів, що до них входять; ознайомлення з морфемами в індивідуальному порядку – з кожним коренем і його різновидами (морфами), суфіксами, префіксами, їхнім значенням; вивчення фонемно-буквеного складу морфем; спостереження над чергуваннями в процесі словозміни й словотворення; цілеспрямовану роботу над створенням банку значущих морфем тощо, розв'язує проблему навчання школярів правопису, розвиваючи при цьому мислення.

2. Екстралінгвістичний. Цей принцип реалізується на уроках засвоєння словотвірної системи української мови тоді, коли аналізуються зображення предметів, у назвах яких наявні суфікси згрубілості, зневажливості, пестливості (*гніздище – гніздечко, ручище – ручка, чоботище – чобіток* та ін.); суфікси зі значенням «професія, рід діяльності особи» (*бібліотекар, шахіст, контролер та ін.*); «жіночність» (*учитель – учителька, поет – поетеса, співак – співачка* та ін.); «недорослість» (*лис – лисеня, вовк – вовченя, тигр – тигрєня* й т.д.); «збірність» (*жінка – жіноцтво, прилад – приладдя, корінь – коріння* та ін.) тощо.

3. Функційний принцип передбачає перш за все усвідомлення учнями функційної належності всіх аспектів мови, тобто кожен учень має зрозуміти, що може дати особисто йому не тільки власне навчальний аспект, але й використання того, що буде запропоновано у виховному й розвивальному аспектах.

Відповідно до функційного принципу об'єктом засвоєння є не власне мовні засоби, а функції, які ними виконуються. Оскільки вся система словотвірних засобів не може бути засвоєна в шкільному курсі української мови повністю, то створюється відповідна модель певних словотвірних засобів для задоволення основних мовленнєвих потреб.

Корінь – основна, обов'язкова, стрижнева частина слова, що виражає його загальне (поняттєве) лексичне значення (*весн-: весна, провесна, весніти, весняний, по-весняному, навесні* та ін.).

Префікс – частина слова, що стоїть перед коренем і надає лексичному значенню похідного слова конкретну семантику, не змінюючи при цьому його частиномовної належності: *про-, перед-* – «передувати в часі» – *переддень, передісторія, провесна; спів-* – «значення спільної участі, взаємодії» – *співавтор, співпраця; при-* – «наближення», «здійснення дії на чиюсь користь», «доповнення до чогось», «супровідна дія» – *прийти, приховати, приписати, приспівувати*.

Суфікс – значуща частина слова, що посідає місце за коренем, поряд із ним і характеризується багатофункціональністю. Частина суфіксів є *словотворчими* (беруть участь у творенні слів), інша частина – *формотворчими*.

Значення словотворчих суфіксів порівняно з коренем більш узагальнене. Словотворчий суфікс чутливо реагує на вибір твірної основи і своє значення реалізує тільки у зв'язку з коренем. При цьому похідне слово може належати до тієї ж частини мови, що й твірне, а може входити до іншого лексико-граматичного класу слів (*суфікс -к-* – «значення зменшеності» – *ріка – річка, дуга – дужка*; «значення узагальнених дій, процесів, продукту дії» – *обточити – обточка, класти – кладка*).

Формотворчі суфікси творять граматичні форми слів (*писати – писав, нести – несла, побілити – побілений, довгий – довгий, штовхати – штовхнути, каченя – каченята, мати – матері* та ін.).

Закінчення – займає кінцеву позицію в змінюваному слові, є засобом творення форм слова і слугує для зв'язку слів у словосполученні й реченні. Як правило, закінчення виражає комплекс морфологічних значень: *рачуємо* (дійсний спосіб, теперішній час, І особа множини), *літній* (називний відмінок, однина, чоловічий рід) *день*.

4. Принцип між- та внутрішньопредметного зв'язку дозволяє виявити взаємодію словотвору:

а) з лексикологією, особливо з тією її частиною, що досліджує лексичну семантику (в українській мові існують такі слова, значення яких дорівнює сумі значень складових їхніх морфів: *тихесенький* – «дуже (суфікс *-есеньк*) тихий», *заспівати* – «почати (префікс *за-*) співати» і т.п.);

б) з фонетикою, що пояснює видозміни значущих частин слова позиційними й історичними чергуваннями звуків (*лізти – лазити – [i] – [a]*, *причепити – [ч'ін]ляти – [ч] – [ч']*; *берег – при[бе]р[е]жний – [е] – [е']*; *друг – друже – [г] – [ж]* та ін.);

в) з морфологією, що закріпила за словотворчими формантами сферу функціонування в межах певного лексико-граматичного класу слів (суфікси *-тель, -чик, -ач, -ець* та ін. творять іменники; *-ив-, -ев-, -ов-, -ин-* та ін. прикметники; *-а-, -ва-, -ува-, -овува-* та ін. – дієслова й т.д.);

г) із синтаксисом, що регламентує ті чи інші позиції членів речення (наприклад, абстрактний іменник у ролі підмета не сполучається з дієсловом конкретної фізичної дії: *хвилювання прибігло, краса здригнулася* тощо);

д) з теорією текстотворення (про роль спільнокореневих та похідних слів як про засоби розгортання теми тексту та їхню участь у зв'язку речень у тексті йдеться нижче).

5. Принцип зв'язку навчання двох (кількох) мов. Важливим є встановлення генетичного зв'язку української мови з іншими галузями людських знань. Різновидом генетичного є зіставний зв'язок, який виражається в зіставленні й порівнянні фактів і явищ української мови з іншим. Зіставлення споріднених і порівняння відмінних явищ у кількох мовах, і насамперед тих двох-трьох, що вивчаються в школах України (державної та іноземних) допомагають глибше осмислити закони розвитку кожної з них.

Під час зіставлення певних понять чи явищ у процесі засвоєння словотвірної системи української мови можна використати такі порівняльні таблиці (перед показом таблиці вчитель повідомляє учням, що, наприклад, українські словотвірні моделі із суфіксом *-ин(а)* чи *-ар (-яр)* відповідають кільком моделям російської мови):

суфікс	Українська мова	Російська мова	суфікс
-ин(а)	горошина	горошина	-ин(а)
-ин(а)	пилина	пылинка	-инк(а)
-ин(а)	дівчина	девушка	-ушк(а)
-ин(а)	тканина	ткань	---
-ин(а)	місцина	местность	-ость
-ин(а)	рибина	рыбёшка	-ёшк(а)
-ин(а)	морквина	морковка	-к(а)
-ин(а)	кімнати́на	комнатёнка	-ёнк(а)

-ин(а)	вуглина	уголёк	-ёк
-ин(а)	хатина	домишко	-ишк(о)
-ин(а)	зернина	зёрнышко	-ышк(о)
суфікс	Українська мова	Російська мова	суфікс
-яр	бетоняр	бетонщик	-щик
-ар	пліткар	сплетник	-ик
-ар	кобзар	кобзарь	-арь
-яр	бджоляр	пчеловод	-вод
-яр	газетяр	газетчик	-чик
-ар	свинар	свинопас	-пас
-ар	шахтар	шахтёр	-ёр
-ар	звіздар	звездочёт	-чёт
-ар	трудар	трудящий	-ящ(ий)

Такі таблиці демонструють очевидний доказ кількох століть окремого розвитку словотвору двох мов у далекому минулому. Досліджувані таким чином окремі ділянки словотвору проілюструють учням непідробну, автентичну своєрідність словотвірних процесів у двох (на розсуд учителя – трьох і більше) розглянутих мовах.

6. Нормативно-стилістичний принцип розкриває правила сполучуваності твірної частини зі словотворчими засобами. Так, основи слів *богатыр, велетень, герой, мікроб, бацिला, вірус* не поєднуються із суфіксами зі значенням зменшеності чи збільшеності; суфікси зі значенням недорослості, жіночності приєднуються тільки до основ іменників назв істот; абстрактні іменники творяться приєднанням суфіксів, у тому числі й нульових, до основ дієслів і прикметників (*читання, боротьба, плавання, хід, доброта, синь, бадьорість, висота*).

У слово- і формотворенні діє й таке правило: до основи, що закінчується збігом приголосних, приєднується значуща частина, що починається з голосного звуку: *полотно – полотняний, срібло – срібний, добрий – добряк* та ін.

Для вираження того самого значення можна використовувати синонімічні словотворчі форманти, доречні в певній мовній ситуації: іменники: *лад → безлад // нелад; історія → передісторія // праісторія; мудрий → мудрець // мудрак // мудрий // мудрагель // мудрий (ім.); густий → густість // густота // густина // густизна; прикметники: моральний → аморальний // неморальний; густий → загустий // надгустий; солодкий → солодкуватий // солодкавий; малий → малесенький // малесечкий // малісінький // малюсінький; багатий → багатючий // пребагатий; дієслова: стояти → вистояти // протистояти (в часовому значенні); йти → надійти // прийти (в значенні цілеспрямованого руху); блідий → блідніти // бліднути; хитрий → хитрити // хитрувати; форма → оформлювати // оформляти; прислівники: сліпий → сліпо // сліпма // наосліп тощо й т.д.*

У такому випадку виникає проблема диференціації мовних засобів стилістично нейтральних і стилістично маркованих, як-от: *вирубування* (нейтральне) і *вирубка* (розмовно-просторічне); *синяць* і *синяк; сотня* (гривень) і *сотка; гуляння* і *гулянка*.

Деякі суфікси надають словам розмовно-фамільярного відтінку: *-иськ(о)* (*хлопчисько, дівчисько*), *-уг(а), -уган* (*злюдога, дідуган*), *-ук(а)-* (*звірюка, каменюка, зміюка*). З протилежного боку знаходяться книжні словотворчі засоби: суфікси *-нн(я)* (*травлення, розуміння, мислення*); *-ств(о)-, -цтв(о)- та -ість* (*людство, посередництво, молодість*); *-ізм* (*оптимізм, партіотизм*); *-ик(а)* (*символіка*) та ін.; префікси *анти-* (*антитіла*), *де-, дис-* (*денаціоналізувати, дискваліфікувати*); *ре-* (*реорганізувати*) та ін.

7. Історичний принцип. Вирішення словотвірних завдань і правильне виділення значущих частин у слові вимагають урахування історичних змін, наслідки яких збереглися в сучасній українській мові у вигляді історичних чергувань. Такий підхід до фактів мови забезпечує *історичний принцип* їхнього вивчення.

На уроках української мови в основній школі історичний принцип реалізується через засвоєння відомостей про етимологію слова для вирішення практичних завдань, а також переліком історичних чергувань, які супроводжують слово- і формотворення:

Чергування голосних		Чергування приголосних	
<i>Звуки, що чергуються</i>	<i>Приклади</i>	<i>Звуки, що чергуються</i>	<i>Приклади</i>
<i>о, е – і</i>	<i>сінь – солі, летіти – політ</i>	<i>г – ж – з</i>	<i>нога – ніжка – нозі</i>
<i>о, е – Ø (нуль звуку)</i>	<i>тиждень – тижня; вікон – вікно</i>	<i>к – ч – ц</i>	<i>рука – ручка – руці</i>
<i>е – о</i>	<i>чернетка – чорний</i>	<i>х – ш – с</i>	<i>вуха – вушко – у вусі</i>
<i>а – о</i>	<i>скакати – скочити</i>	<i>д – дж</i>	<i>садити – саджу</i>
<i>е – и</i>	<i>зберу – збирати</i>	<i>т – ч</i>	<i>світити – свічу</i>
<i>и – і</i>	<i>сидіти – сісти</i>	<i>ст – шч</i>	<i>постити – пощу</i>
<i>и – о</i>	<i>кривавий – кров</i>	<i>губний – губний + л</i>	<i>ловити – ловлю; графити – графлю</i>

Подібні таблиці, як правило, не запам'ятовуються учнями, однак вони повинні бути зрозумілими для сприйняття та доступними під час виконання тренувальних вправ, пов'язаних з морфемним і словотвірним розборами слів. Знання історичних чергувань полегшить учням визначення значущих частин слова.

8. Принцип взаємозалежності усного і писемного мовлення. Усне й писемне мовлення знаходяться у складному взаємозв'язку й посідають за своєю значущістю однакове місце в соціально-мовленнєвій практиці. Незважаючи на те, що мовленнєве спілкування являє собою складну єдність цих двох форм, кожна з них є самостійною і має власні характеристики й особливості. Передусім, різниця між усним і писемним мовленням виявляється в наявності у кожного з них власної матеріальної основи, специфічної форми існування.

З огляду на вищезазначене, принцип взаємозалежності усного і писемного мовлення передбачає застосування в навчанні мови як усних, так і письмових вправ (завдань), що спираються на різні види сприймання – слухове, зорове та моторне. Типологія вправ визначається з урахуванням особливостей виучуваного матеріалу, рівня загального розвитку, мовної та мовленнєвої підготовки учнів.

Усні вправи дають можливість без значних затрат часу проводити роботу з формування логічної та мовної культури учнів. Вони будуть більш ефективними там, де є можливість швидко, із залученням багатьох прикладів опрацювати теоретичні відомості, тобто під час закріплення та повторення навчального матеріалу.

Проведені, наприклад, на початку уроку усні вправи (відмежування закінчення слова від основи, членування основи на її значущі частини (морфеми), добір спільнокореневих слів, розмежування форми слова і спільнокореневих слів) допомагають учням швидко включатися в роботу, у середині або кінці уроку слугують своєрідною розрядкою після напруженої письмової роботи. У ході виконання цих вправ учні мають можливість відразу перевірити правильність своєї відповіді. На відміну від письмових вправ, зміст усних таких, що їх виконання не вимагає великої кількості міркувань у процесі вирішення тих чи інших завдань, затрат часу на ведення записів. Але не завжди усні вправи дають очікувані результати.

На відміну від усного, писемне мовлення – результат тривалого й цілеспрямованого навчання. Воно містить у собі, з одного боку, навички фіксації слів на письмі та знання правил орфографії й пунктуації, а з іншого боку – вміння створювати тексти, що являє собою складний перехід від запису власного мовлення до інтеріоризації чужого мовлення й вироблення власного стилю.

У процесі виконання письмових вправ завдяки поєднанню слухо-мовленнєво-рухових образів внутрішнього мовлення та зоро-рухомоторних образів письма забезпечується комплексне засвоєння знань. Створені у такий спосіб стійкі асоціації сприяють ефективнішому сприйняттю, запам'ятовуванню й відтворенню матеріалу. Засвоєні шляхом письмових вправ графічні образи слів і їхніх структурних моделей легше розпізнаються у процесі зорового сприйняття.

Усні й письмові вправи передбачають, що процес оволодіння словотвірними вміннями проходить шлях від ознайомлення з мовним матеріалом через побудову певних конструкцій до практики самостійного вживання засвоєних словотвірних одиниць в усних і писемних висловлюваннях.

Щоб навички усного й писемного мовлення постійно вдосконалювались, потрібно встановити чітке співвідношення в застосуванні усних і письмових вправ, на що й орієнтує вчителя принцип взаємозалежності усного й писемного мовлення.

До загальнометодичних принципів пропонуємо додати ще й навчання словотворення на текстовій основі, або **текстоцентричний** принцип, який передбачає визнання тексту як найважливішої одиниці в навчанні рідної мови. Адже в контексті реалізується семантика мовних одиниць усіх рівнів, зокрема й словотвору. Стосовно текстотвірної функції, то мова насамперед повинна йти про роль спільнокореневих слів, які, будучи пов'язані з темою тексту найточніше відображають задум автора та дозволяють читачеві зрозуміти текст:

Найдавніша згадка про українську мову датується 858 роком, а вперше українська мова була прирівняна до рівня літературної мови в кінці XVIII століття після виходу у 1798 році першого видання «Енеїди», автором якої є Іван Котляревський. Саме його і вважають засновником нової української літературної мови.

Українська мова є однією з найпоширеніших мов у світі й за кількістю носіїв займає 26-те місце. Також вона є другою за поширеністю серед мов слов'янського походження після російської мови. На території України більше 32 мільйонів осіб спілкуються українською мовою (3 підручника).

У похідних слів інша роль у тексті: вони «вбирають» в себе (повторюють) частину попереднього речення, перетворюючи її у відоме, роблять предметом мовлення наступного речення, у якому про відоме додається нова інформація. Так забезпечується значеннєвий зв'язок між реченнями, що є одним зі способів розгортання теми тексту:

У США, в державі, яку визнають центром світової лінгвістики, виховання високої мовної культури є пріоритетним. Сенат пильно стежить за розвитком англійської мови як єдиної офіційної. Підвищені вимоги до володіння нормативним англійським мовленням зумовили появу численних радіомовних студій, мовознавчих інститутів, де працюють над виправленням небажаного акценту для забезпечення успішної професійної кар'єри. Тим часом від американських мовознавців лунає застереження: «Чим чистішою стає мова і чим більше вона обмежується колом інтелектуальної освіти, тим швидше зростає ймовірність відчуження від неї решти населення» (3 часопису).

Підсумовуючи, зазначимо, що дотримання загальнометодичних принципів навчання в процесі засвоєння словотвірної системи української мови учнями основної школи – необхідна умова успіху професійної діяльності вчителя. Усі вони нерозривно пов'язані між собою і складають систему, в якій порушення одного принципу ускладнить реалізацію інших і призведе до зниження загальної ефективності навчання.

Перспективами подальших розвідок вбачаємо аналіз специфічних (рівневих) принципів навчання та їх роль у процесі засвоєння словотвірної системи української мови учнями основної школи.

Література

1. Бакум З.П. Принципи навчання фонетики української мови / З.П. Бакум // Філологічні студії : Науковий вісник Криворізького державного педагогічного університету : зб. наук. праць. – Вип. 3. – Кривий Ріг : Видавничий дім, 2009. – С. 124–131.
2. Мацюк З. Словотвірні синоніми української мови як об'єкт вивчення в чужомовній аудиторії [Електронний ресурс] / З. Мацюк // Teka Kom. Pol.-Ukr. Związ. Kult. – OL PAN, 2010. – С. 193–201. – Режим доступу : http://www.pan-ol.lublin.pl/wydawnictwa/TZwiaz5/Macjuk_2.pdf.
3. Пентиліук М.І. Практикум з методики навчання української мови в загальноосвітніх закладах / [З.П. Бакум, О.М. Горошкіна, С.О. Караман, О.В. Караман та ін.] ; за ред. М.І. Пентиліук. – К. : Ленвіт, 2011. – 366 с.
4. Тищенко К. Всеслов'янськість мови українців / К. Тищенко // Український тиждень. – № 39 (256). – 28.09 – 4.10.09.2012. – 44 с.

*Стаття рекомендована до друку
кандидатом пед. наук, професором,
завідувачем кафедри української лінгвістики і методики навчання
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет
імені Григорія Сковороди»
Потапенком О.І.*

Стаття надійшла до редакції 28 квітня 2014 року